

LEAVING NEVERLAND FRIADES TACK VARE TYDLIG PRESENTATION

Eftersom de olika delarna av dokumentärserien *Leaving Neverland* med uppgifter om att Michael Jackson begått sexuella övergrepp presenterades så tydligt, friade granskningsnämnden serien. I presentationen fanns både Jacksons nekande till anklagelserna och en beskrivning av att det var de två medverkandes personliga berättelser som skildrades.

Nämnden friade även hur Piratpartiets resultat redovisades i en valvaka och ett nyhetsinslag om en kompostmetod, där uppgifter hade rättats i efterhand. Ett inslag i Lokala Nyheter Småland om skräp i vattendrag friades men kritiserades.

INRAMAD DOKUMENTÄR OM MICHAEL JACKSON BLEV TILLRÄCKLIGT OPARTISK

FRIAT: *Leaving Neverland*; Avsnitt 1, SVT1, 2019-03-12, *Leaving Neverland*; Avsnitt 2, SVT2, 2019-03-14 dokumentär om en artist och *Morgonstudion*, SVT1, 2019-03-05 och 2019-03-11, inslag om en dokumentär; fråga om opartiskhet och saklighet. Dnr. 19/00825, 853, 1577 och 1600.

Den mycket uppmärksammade dokumentären om Michael Jackson där två män anklagade den nu avlidne superstjärnan för sexuella övergrepp väckte diskussion redan innan den sändes i SVT i mitten av mars 2019. Dokumentären var uppdelad i två avsnitt och sammanlagt fyra timmar lång. I filmen berättade två idag vuxna män, Wade Robson och Jimmy Safechuck, hur de oberoende av varandra som barn på 1980-talet lärde känna artisten Michael Jackson. De båda berättade om hur de utsatts för upprepade sexuella övergrepp av Jackson men att de tidigare försvarat artisten mot liknande anklagelser. Nu i vuxen ålder hade de ändrat sin historia.

Utsändningen i SVT inleddes med en text där det bland annat stod att Jacksons karriär omgivits av anklagelser och rykten om övergrepp, att ett fall prövades i domstol 2005 och att Jackson då friades. Filmen skildrade de två männens perspektiv och det framkom att Jacksons familj och dödsbo tog skarpt avstånd från männens historier.

Dokumentären innehöll bland annat arkivbilder samt intervjuer med de två männen och deras anhöriga. I detalj berättade de två männen om hur de lärt känna artisten, hur de rest med honom på turnéer och att de hade besökt hans hem på ranchen Neverland i Kalifornien samt hur de utsatts för en rad sexuella övergrepp.

Morgonstudion den 5 mars 2019

Inslaget var ett kort reportage och en studiodiskussion där det sas att dokumentären var kontroversiell i samband med sändningen i USA. Det sas att artisten tidigare friats från anklagelser om övergrepp och att det kom fram en mängd nya detaljer i dokumentären.

Morgonstudion den 11 mars 2019

I en studiodiskussion talades det om att dokumentären nu fanns att se på SVT Play. Enligt en medverkande musikjournalist fanns det två läger, de som var lojala med artisten och hans musik och de som kände ett obehag. Musikjournalisten sa även att dokumentären, i jämförelse med en annan dokumentär om en artist som anklagats för bland annat sexuella övergrepp, inte backades upp lika mycket av vittnesmål från till exempel psykologer och forskare.

Ett 10-tal anmälare ansåg sammanfattningsvis att *Leaving Neverland* var ensidig och vilseledande. De förtexter som programbolaget hade lagt in i avsnittens inledning vägde enligt anmälarna inte upp för detta. Enligt anmälarna tog SVT ställning mot artisten genom att köpa in programmen. Anmälarna har även anfört att det förekom en rad saklighetsbrister i de båda männens berättelser, bland annat gällande sexuella övergrepp som skulle ha skett på artistens ägor. Dessutom anförde anmälarna att Jacksons dödsbo borde ha fått bemöta anklagelserna. Ett antal anmälare anförde också att dokumentären utgjorde förtal och att skildringen kunde ses som ett sätt att normalisera pedofili.

Även i anmälningarna av Morgonstudions inslag ansåg anmälaren att det i inslagen togs tydlig ställning för de båda männen och att det fanns saklighetsfel.

SVT anförde i sitt yttrande att dokumentärredaktionen hade förståelse för att sändningen av *Leaving Neverland* väckt mycket starka känslor. Väldigt många hade en närmast personlig relation till den aktuella artisten och det handlar om mycket allvarliga påståenden. Detta kunde dock inte hindra sändningen av en relevant dokumentär. Anklagelser mot artisten om sexuella övergrepp mot minderåriga hade förekommit tidigare och ett fall hade avgjorts i domstol. Att nya och väl underbyggda anklagelser nu kommit fram hade ett stort allmänintresse.

Avseende opartiskheten framgick det tydligt av *Leaving Neverlands* inramning att det var de medverkandes personliga berättelser och att artistens efterlevande och dödsbo avisade anklagelserna. Det framgick även att de båda männen tidigare vittnat om att de inte utsatts för övergrepp. Det framgick även tydligt av presentationen och av filmens innehåll att anklagelserna bygger på männens berättelser om sina upplevelser. Berättelserna understöddes av intervjuerna med deras föräldrar och syskon. Männens berättelser borde även ses i den samtida kontexten kring hur det går till när offer för sexuella övergrepp vågar berätta.

När det gällde inslagen i Morgonstudion skrev SVT bland annat att en kritisk infallsvinkel från programledare inte i sig innebar att inslagen brast i fråga om opartiskhet. Att det handlade om anklagelser från männen och att de inte prövats i domstol framgick i de båda inslagen. De uppgifter som lämnades av tillfälliga medverkande i inslagen var inte sådana att inslagen brast i fråga om saklighet.

Granskningsnämnden konstaterade i sitt beslut att dokumentären *Leaving Neverland* var ensidig men att avsnitten inleddes med en redogörelse där det framgick att det var de båda männens perspektiv som skildrades samt att artisten förnekade de anklagelser som riktades mot honom. Nämnden ansåg därför att sändningen av den tydligt presenterade dokumentären inte stred mot kraven på opartiskhet och saklighet. Nämnden hade vidare granskat inslagen i Morgonstudion mot bakgrund av anmälningarna. Nämnden kunde inte finna att programledarnas eller de intervjuades uttalanden medförde att inslagen stred mot kraven på opartiskhet och saklighet. Vad anmälarna i övrigt anfört medförde inte att sändningarna stred mot de bestämmelser som gällde för SVT:s sändningsverksamhet.

PIRATPARTIET KUNDE SLÅS IHOP MED ANDRA PARTIER I VALREDOVISNING

FRIAT: EU-val 2019; Valvaka, SVT1, 2019-05-26, program om val till Europaparlamentet; fråga om opartiskhet och saklighet. Dnr. 19/02549.

I samband med att de svenska vallokaler stängde klockan 20.00 presenterades den vallokalundersökning, VALU, som SVT varit delarrangör av sedan många val tillbaka. VALU låg därefter som grund för analyser, livebesök på partiernas valvåkor samt intervjuer med gäster i SVT:s studio fram till dess att röstresultat började rapporteras. På motsvarande sätt hanterades europeiska vallokalsundersökningar och inkommande röstresultat från övriga EU-länder.

Parallellt med att rapportera och diskutera konsekvenserna av de svenska rösterna i parlamentsvalet så innehöll sändningen under hela kvällen två ytterligare perspektiv: rösternas utfall i enskilda EU-länder samt konsekvenserna av dessa när det gäller de olika partigrupperingarna i EU-parlamentet.

Under den långa sändningen gästades SVT:s studio av en strid ström av gäster: politiker, opinionsbildare och experter från skilda discipliner.

I samband med rapporterna, analyserna och kommentarerna från vallokalsundersökningar och rösträkningar från EU-länderna fanns anpassad grafik under hela kvällen. Grafiken vad gäller det svenska perspektivet innehöll sammanräkning av de nio partier som var representerade i det avgående EU-parlamentet, plus en kolumn märkt "Övriga".

Anmälaren av EU-valvakan invände mot hur Piratpartiets röster redovisades under valkvällen: "I praktiken slog man ihop PP:s siffror med dem som inte var rapportpartier till "Övrigt-stapeln", något som knappast kan ses som annat än ett medvetet lyckat försök att undanhålla PP:s valresultat."

Anmälaren hänvisade till att Piratpartiet hade två representanter i EU-parlamentet 2009-2014 och att de 2,2 procent av rösterna som partiet fick i EU-parlamentsvalet 2014 dels inte räckte för representation i parlamentet men väl var tillräckligt för att komma i åtnjutande av det som vallagen föreskriver, nämligen "fria, uppträckta och i vallokaler utlagda namnvalsedlar..." i samband med valet 2019.

Anmälaren frågade sig om inte ett public service-företag som SVT har ett demokratiskt uppdrag: "Särskilt kan man undra om det ingår i detta att i valbevakningen nonchalera ett parti som har visst samhällsstöd och därtill medvetet osynliggöra Valmyndighetens presenterade resultat för detta parti, en avslutad valrörelsens sista chans att för framtiden medvetandegöra svenska folket om att partiet fortfarande finns."

SVT hänvisade i sitt yttrande till den princip som gällt i många val: de partier som sitter i det parlament som valet gäller redovisades i separat stapel på valkvällen. Därtill praktiserar SVT följande ordning: partier som i tre på varandra följande opinionsundersökningar legat över tre procent, redovisas separat. Piratpartiet uppfyllde inte dessa kriterier och redogjorde för att den ordningen empiriskt inte visat att det försvårat för partier att vinna tillträde till Europaparlamentet. SVT bestred således att EU-valvakan brast vad gäller saklighet som opartiskhet.

Granskningsnämnden skrev i sitt beslut att enligt nämndens mening måste det vara förenligt med opartiskhet- och saklighetskraven att redovisa valresultat på ett sätt som till sin form inte helt sammanfaller med Valmyndighetens sätt. Detta gäller även om SVT angav Valmyndigheten som källa för valresultatet i sändningen. Det förhållandet att ett så kallat rapportpartis valresultat sammanfogades i en övrigt-stapel och inte särredovisades stred därmed inte mot kraven på opartiskhet och saklighet.

RÄTTELSE FRIADE INSLAG OM TRUBADURS KOMPOST

FRIAT: Rapport, SVT1, 2019-08-26, kl. 19.30 och Aktuellt, SVT2, 2019-08-26, inslag om kompostering; fråga om opartiskhet, saklighet och kommersiellt gynnande. Dnr. 19/02800.

I inslaget gjordes ett besök hos Stefan Sundström, musiker, författare och hobbyodlare, som använde den växande trenden att kompostera enligt den japanska metoden bokashi.

Reporterspeaker: (...)Forskning visar att vanlig kompost som behöver syre under processen släpper ifrån sig över 60 procent av näringen. Den syrefria bokashin, bara tre procent.

Stefan Sundström: (...) Precis som att maten blir mera lättillgänglig för oss om vi har fermenterat den i våra tarmar blir den det för bakterierna i jorden.

Stefan Sundström: (...) Vi fritidsodlare, småskaliga odlare skulle kunna gå i bräsch för det och visa matindustrin att vi kan göra på ett helt annat sätt och producera mycket bättre, godare och nyttigare grönsaker.

En person anmälde inslaget och reagerade på att det som sades om att vanlig kompost släpper ifrån sig 60 procent av näringen och bokashin bara tre procent, inte överensstämmer med kunskap på området. Anmälaren ansåg också att Stefan Sundströms uttalande angående fermentering var felaktigt och reagerade på att svenskt jordbruk kritiserades i inslaget utan att någon representant fick komma till tals.

SVT skrev i sitt yttrande att researchen till inslaget byggde på en vetenskaplig rapport där traditionell kompostering hade jämförts i detalj med bokashi-kompost, men att orden "närings" i formuleringen kring hur mycket komposten släpper ifrån sig, kunde bli missvisande.

När anmälan kom till redaktionens kännedom gjordes rättelser den 4 september i Rapport 19.54 och Aktuellt 21.40 som löd:

"I ett inslag den 26 augusti om den japanska komposteringstrenden bokashi uppgav vi felaktigt att forskning visat att konventionell kompostering leder till att 60 procent av näringen i det som komposteras förloras. Rätt är att 60 procent av materialet som komposteras försvinner - medan näringsförlusten är mindre."

Granskningsnämnden konstaterade att trubaduren och författaren var en så kallad tillfällig medverkande som gav uttryck för sin personliga uppfattning och att hans uttalanden inte innebar att inslagen strider mot kraven på opartiskhet och saklighet. Angående uppgiften om näring i jorden ansåg nämnden att mot bakgrund av de rättelser som sändes den 4 september hade SVT följt bestämmelsen om beriktigande och inslagen stred därför inte mot kravet på saklighet i denna del. Vad anmälaren i övrigt anförde medförde inte heller att inslagen stred mot kraven på opartiskhet och saklighet.

Nämnden ansåg också att det eventuella gynnande som uppkom av att Sundström hade skrivit en bok om bokashi var motiverat av ett tillräckligt informations- och underhållningsintresse.

INSLAG OM MIKROPLASTER KRITISERADES MEN BLEV FRIAT

FRIAT MED KRITIK: Lokala Nyheter Småland, SVT1, 2019-05-07, kl. 7.00, 7.30, 8.00, 8.30, 9.00 och 18.30, inslag om mikrokräp i vattendrag; fråga om opartiskhet och saklighet. Dnr. 19/01771.

SVT Nyheter Småland gjorde under flera dagar en miljöinsatsning med publiceringar i såväl rörlig bild som artikelform. Det anmälda inslaget handlade om konstgräsplaner och den eventuella spridning av gummigranulat, innehållande så kallade mikroplaster, som sker som en konsekvens av dessa konstgräsplaner.

Inslaget som anmäldes publicerades i en kortare version i morgonsändningarna jämfört med kvällssändningen, och utspelades i två miljöer: dels reporter i bild som visar upp gummigranulat samt med forskare och Växjö kommuns miljöansvarige i marin miljö på Växjösjön. Forskaren kommenterade vattenkvaliteten och den studie de gjort med "Ja, det visar förvånansvärt höga halter av mikroplaster". Morgoninslaget avslutades med att reportern sa: *Och en källa till mikroplasten i vattnet kan komma från sådant här gummigranulat av nermalda gamla bildäck, där flera ton sprids ut på kommunens konstgräsplaner varje år.*

Inslaget som sändes 18.30 var något längre och hade en delvis annorlunda bildredigering jämfört med inslaget som publicerades i morgonsändningarna. Reportern gav i det längre kvällssändningsinslaget en fördjupad bild av ämnet: *Själva gräset är inte giftigt men i gummigranulater som sprids kan det gömma sig både zink, bly, koppar, krom och kadmium som förr eller senare riskerar att komma ut i naturen.*

Anmälaren menade att det inte finns någon "saklig eller faktabaserad koppling alls mellan vad reportern rapporterar hittats i sjön och fynd av gummigranulat från konstgräsplaner". Anmälaren ansåg också att det i inslaget drogs slutsatsen "att konstgräsplaner är huvudorsaken till den höga halten av mikroplaster".

SVT motsatte sig i yttrandet anmälarens uppfattning att det i inslaget påstods att konstgräsplaner är huvudorsaken till halten av mikroplaster. Vare sig i morgoninslaget eller i kvällssändningen uttrycktes det på det sättet. Såväl reporter, programledare och experter gav tvärtom uttryck för att användandet av gummigranulater på konstgräsplaner kan vara en bidragande orsak till mikroplast i miljön. Det är en uppfattning som stöds av Naturvårdsverkets analys som gjorts med bakgrund av att det finns över 1000 konstgräsplaner i Sverige med en årlig tillväxt av runt 100 nya planer per år.

Granskningsnämnden skrev i sitt beslut att inslagens utgångspunkt och fokusering låg på konstgräsplaner och gummigranulat från bildäck och kunde ge intrycket av att gummigranulat var en väsentlig orsak till halten av mikroplaster som hittats i Växjösjön, trots att SVT inte entydigt kunnat belägga detta. Detta innebar en brist i förhållande till kravet på saklighet. Mot bakgrund av att SVT anförde att Naturvårdsverket framhåller att spridning av gummigranulat från konstgräsplaner är en viktig källa till mikroplast i miljön ansåg nämnden att den påtalade bristen inte var så allvarlig att den medförde att inslagen stred mot kravet på saklighet.

Informationsbrev från SVT Programetik, Sveriges Television, 105 10 Stockholm

E-post: programetik@svt.se, Tel: 08-784 56 78

Om du fått detta infobrev står du även på e-postlistan för nästa.

Nya SVT-prenumeranter kan anmäla sig till programetik@svt.se!